

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์การเมืองของไทย
ในสมัยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*
POLITICAL HISTORICAL BACKGROUND OF THAILAND DURING THE
CONSTITUTIONAL PERIOD OF THE KINGDOM OF THAILAND, B.E. 2540

เต็มสิริ เจตเชตกันท์

Temsiri Chetkhetkan

นักวิชาการอิสระ

Independent academic

Corresponding Author E-mail: siritem02@gmail.com

บทคัดย่อ

ภายหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อ พ.ศ. 2535 ทำให้บรรยากาศแห่งประชาธิปไตยทางการเมืองกลับมาอีกครั้งหนึ่ง และพิสูจน์ให้เห็นว่าในเวลานั้นกระแสประชาธิปไตยมาแรงจนทำให้ผู้ที่สนใจการเมืองส่วนใหญ่ยอมรับว่าการปฏิวัติรัฐประหารไม่ใช่การแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับยุคสมัย ทั้งยังทำให้เศรษฐกิจของประเทศชะงักงันและมีความเสียหายอย่างมหาศาล โดยในประเด็นนี้ทำให้ มีการเคลื่อนไหวและนำเสนอความคิดที่จะปรับปรุงระบบการเมืองในเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในเวลานั้นและการผลักดันอย่างต่อเนื่องของหลากหลายกลุ่มได้นำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งต่อมาได้ปรากฏเป็นรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 หรือที่มักถูกเรียกกันโดยทั่วไปว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจะพบว่าในหลายส่วนได้มีความเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐธรรมนูญที่เคยจัดทำขึ้นมาก่อนหน้าเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านของโครงสร้าง สถาบันและเนื้อหาเนื่องจากเนื้อหาและแรงบันดาลใจจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชาชน ด้วยการจัดตั้งสภาประชาชนที่ได้รับการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีการเสริมและเน้นย้ำถึงสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ครอบคลุมถึงสิทธิของชุมชน สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และเสรีภาพทางวิชาการ นอกจากนี้ยังจัดตั้งสภาประชาชนที่มีอำนาจตรวจสอบการดำเนินการของรัฐบาลอีกด้วย และบทบัญญัติเหล่านี้ทำให้รัฐธรรมนูญมีส่วนร่วมมากขึ้น และสร้างความมั่นคงในการปกครองมากขึ้น เมื่อเทียบกับรัฐบาลผสมที่เปราะบางซึ่งแพร่หลายในช่วงปี 2530-2540 ในยุคนี้มีการยุบสภาบ่อยครั้งและการดำเนินนโยบายที่ถูกขัดจังหวะขัดขวางความก้าวหน้า โดยมีวัตถุประสงค์สูงสุดคือการจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว สิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือบทบัญญัติที่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องได้รับเลือก เน้นย้ำถึงการคืนแนวคิดเรื่องอธิปไตยสู่ประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

คำสำคัญ: ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์; การเมืองของไทย; รัฐธรรมนูญ

Abstract

After the Black May events of 1992, the atmosphere of political democracy returned. It proved that at that time, the trend of democracy was so strong that most people

*Received August 10, 2023; Revised September 20, 2023; Accepted September 22, 2023

interested in politics admitted that a coup d'état was not a solution consistent with the times. It also caused the country's economy to stall and cause enormous damage. In this matter, There were movements and ideas to improve the political system that existed at that time structurally. And the continuous push of various groups has led to constitutional amendments to create a new constitution. Which later appeared as the 1997 Constitution, or as it is commonly called "The People's Constitution" When considering the provisions of the People's Constitution, it will be found that in many parts, there have been substantial changes from the constitution that was prepared before. Both in terms of structure, Institution, and content, Because of the content and inspiration from the people, especially the Widespread participation of the public with the establishment of an elected People's Council, It also significantly reinforces and emphasizes the rights and freedoms of citizens. Covers community rights. Rights in the justice process and academic freedom It also established a People's Council with the power to monitor government actions. And these provisions make the Constitution more inclusive. And create more stability in governance. Unlike the fragile coalition governments that prevailed in this era from 1987 to 1997, frequent parliamentary dissolutions and disrupted policy implementation impeded progress. Its ultimate objective is to establish a one-party government. It is essential. Provisions that require the Prime Minister to be elected Emphasizes the return of the concept of sovereignty to the people under the 1997 Constitution.

Keyword: Historical Background; Politics of Thailand; constitution

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2540 ภูมิทัศน์ทางการเมืองของราชอาณาจักรไทยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญด้วยการตรารัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งสะท้อนถึงพลวัตทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปภายในประเทศ การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นทั่วทั้งโครงสร้างอำนาจและรูปแบบการบริหารราชการในประเทศไทย ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญในวิวัฒนาการทางประชาธิปไตยของประเทศ การเสริมพลังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและมีชีวิตชีวาในประเทศไทย การปรับปรุงรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2540 ถือเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ โดยมีการนำชื่อเล่นว่า "รัฐธรรมนูญของประชาชน" มาใช้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการออกจากแนวทางจากบนลงล่างแบบดั้งเดิมไปสู่รูปแบบที่ครอบคลุมและมีส่วนร่วมมากขึ้น แนวทางนี้ไม่เพียงแต่ทำให้กระบวนการเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังตอกย้ำบทบาทพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของสาธารณะในการกำหนดกรอบการกำกับดูแลของประเทศในช่วงเวลานี้ ระบอบประชาธิปไตยของไทยมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นการตอกย้ำให้ประชาชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการรัฐธรรมนูญ จิตสำนึกทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้นนี้ก้าวข้ามขอบเขตทางภูมิศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นไม่เพียงแต่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกภูมิภาคของประเทศด้วย มีขบวนการระดับรากหญ้าเกิดขึ้น เพื่อสนับสนุนการยอมรับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ส่งเสริมความรู้สึกเป็นชุมชนและความสามัคคีในหมู่ประชาชน ลักษณะที่ครอบคลุมของกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในวงกว้าง โดยได้รับข้อมูลจากภาคส่วนต่างๆ ของสังคม รวมถึงภาครัฐ องค์กรธุรกิจ และพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมร่วมกันนี้ช่วยเสริมกระบวนการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้

แน่ใจว่ารัฐธรรมนูญสอดคล้องกับแรงบันดาลใจและค่านิยมของประชาชนในวงกว้าง รายงานจากการรับฟังความคิดเห็นที่จัดทำโดยคณะกรรมการพิเศษในแต่ละจังหวัดเผยให้เห็นการตอบรับอย่างท่วมท้น โดยมีผู้คนกว่า 800,000 คนที่มีส่วนร่วมในการอภิปราย (พิมพ์พันธ์ แสงอุทัย, 2527) การมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่เพียงแต่ส่งเสริมความชอบธรรมของรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและการยอมรับในหมู่ประชาชนทั่วไปอีกด้วย การยอมรับอย่างกว้างขวางนี้เป็นรากฐานสำหรับเสถียรภาพทางการเมือง ปลุกฝังความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลและเพิ่มประสิทธิภาพในการปกครอง นอกจากนี้ลักษณะที่ครอบคลุมและมีส่วนร่วมของกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญได้วางรากฐานสำหรับกรอบการกำกับดูแลที่ครอบคลุมและตอบสนองมากขึ้น ซึ่งพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการและแรงบันดาลใจที่หลากหลายของสังคมไทยและเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยพื้นฐานจะพบว่าในหลายส่วนได้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไพศาลไปจากรัฐธรรมนูญที่เคยจัดทำขึ้นมาก่อนหน้า ทั้งในด้านของโครงสร้างสถาบันและเนื้อหาแม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะอยู่ภายใต้กระแสการปฏิรูปของ 2 แนวคิดสำคัญคือ การปฏิรูปแบบเสรีนิยมและการปฏิรูปแบบประชาธิปไตย

ประวัติการเมืองและโครงสร้างอำนาจการเมืองในประเทศไทย

1. เหตุการณ์นองเลือดเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535

เหตุการณ์วุ่นวายในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือที่รู้จักกันในชื่อ “พฤษภาทมิฬ” เกิดขึ้นท่ามกลางความตึงเครียดทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 หรือที่เรียกว่า “เดือนกุมภาพันธ์สีดำ” ตอนนีถือเป็นช่วงเวลาสำคัญในวิถีทางการเมืองของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงประเทศชาติที่ต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเมืองอย่างลึกซึ้ง และเสียงโห่ร้องของการเปลี่ยนแปลงเชิงเปลี่ยนแปลง ความไม่พอใจในการรัฐประหารเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ถูกหวานท่ามกลางบรรยากาศของการฉ้อโกงการเลือกตั้งและความพยายามที่จะรื้อถอนการจัดตั้งกองทัพโดยรัฐบาลที่ดำรงตำแหน่ง เมื่อเผชิญกับการคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบและรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อเสถียรภาพของชาติ กองทัพจึงเข้าแทรกแซงเพื่อฟื้นฟูความสงบเรียบร้อย นำไปสู่ยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความไม่สงบภายหลังรัฐประหาร ได้มีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ เพื่อเป็นการประกาศจัดตั้งรัฐบาลผสมซึ่งประกอบด้วยพรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคสังคมสงเคราะห์ และพรรคประชาชน แนวร่วมนี้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน โดยพยายามหาทางจัดการกับความซับซ้อนของการปกครอง ท่ามกลางความวุ่นวายทางการเมืองที่ยืดเยื้อและข้อกล่าวหาเรื่องการประพฤติมิชอบของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม การดำรงตำแหน่งของรัฐบาลผสมชุดนี้เต็มไปด้วยความท้าทายและการโต้เถียง ทำให้เกิดการเรียกร้องให้มีความรับผิดชอบและการปฏิรูป ในสถานการณ์เช่นนี้ การเลือกตั้งทั่วไปจึงจัดขึ้นในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 โดยพรรคสามัคคีธรรมเป็นผู้นำในความพยายามสร้างแนวร่วมเพื่อรักษาเสียงข้างมากในรัฐสภา ท่ามกลางความเคลื่อนไหวทางการเมือง นายณรงค์ วงศ์วาน พร้อมที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม อุปสรรคด้านโลจิสติกส์และความขัดแย้งภายในขัดขวางการขึ้นสู่อำนาจของเขา ด้วยเหตุนี้ พลเอกสุจินดา คราประยูร จึงกลายเป็นผู้สมักรที่เป็นเอกฉันท์สำหรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยกระตุ้นให้เกิดการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่านายกรัฐมนตรีในอนาคตจะถูกดึงมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือก การปฏิรูปเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเติมเต็มภูมิทัศน์ทางการเมืองของประเทศไทยด้วยความชอบธรรมทางประชาธิปไตยและความรับผิดชอบที่มากขึ้น เสียงสะท้อนของการรัฐประหาร พ.ศ. 2534 ดังก้องไปไกลเกินกว่าผลที่ตามมา ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวางในประเทศไทย ช่วงเวลาอันวุ่นวายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี 2540 โดยมีต้นกำเนิดจากรากหญ้า

และความชอบธรรมของประชาชนที่เรียกว่า "รัฐธรรมนูญของประชาชน" มันแสดงถึงช่วงเวลาต้นน้ำบนเส้นทางประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งต่อยอดด้วยปณิธานร่วมกันเพื่อความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแลที่มากขึ้น

2. การปฏิรูประบบรัฐธรรมนูญในสมัยรัฐบาล ชวน หลีกภัย

ในสมัยที่นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี และนายมรุต บุณนาค เป็นประธานรัฐสภาจากพรรคประชาธิปัตย์ ข้อเสนอสำคัญเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2538 โดยมีคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (DDC) เป็นหัวหอก ข้อเสนอที่พยายามที่จะกระตุ้นการปฏิรูปที่ครอบคลุมภายในภูมิภาคทางการเมืองของประเทศไทย โดยจัดการกับประเด็นเชิงระบบที่สำคัญที่รบกวนกรอบการปกครองของประเทศมายาวนาน

โดยแก่นแท้แล้ว ข้อเสนอดังกล่าวได้ระบุเสาหลักพื้นฐานสี่ประการที่มุ่งเป้าไปที่การปรับกระบวนการทางการเมืองในประเทศไทยใหม่

2.1 การแก้ปัญหาอย่างครอบคลุม เน้นย้ำถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาเชิงระบบแบบองค์รวม โดยสนับสนุนการปฏิรูปไปพร้อมๆ กันทั่วทั้งขอบเขตทางการเมือง ด้วยการละทิ้งแนวทางที่ละน้อย และหันไปหาวิธีแก้ปัญหาที่ครอบคลุม

2.2 การส่งเสริมความซื่อสัตย์และประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของข้อเสนอคือความจำเป็นในการส่งเสริมความซื่อสัตย์และประสิทธิภาพภายในระบบการเมือง DDC ตระหนักดีว่าการคอร์รัปชันเป็นภัยคุกคามที่แพร่หลายต่อเสถียรภาพทางการเมือง โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการกำจัดการกระทำผิดทุกรูปแบบ และปลูกฝังสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และธรรมาภิบาลที่มีประสิทธิภาพ

2.3 ยกร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ข้อเสนอสนับสนุนให้มีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยถือว่าการปฏิรูปกฎหมายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการบรรลุความสมบูรณ์และประสิทธิภาพภายในกลไกทางการเมือง โดยการตรากฎหมายการแก้ไขที่ครอบคลุม จุดมุ่งหมายคือการสร้างกรอบกฎหมายที่แข็งแกร่งซึ่งสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและการป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด

2.4 การยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยของรัฐบาลข้อเสนอดังกล่าวเน้นย้ำถึงบทบาทพื้นฐานของประชาธิปไตยในการเมืองไทย โดยเรียกร้องให้รัฐบาลรักษาสถาบันประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ยืนยันจุดยืนของสถาบันกษัตริย์ในฐานะประมุขแห่งรัฐเชิงสัญลักษณ์ด้วย

3. การขึ้นมาของพรรคชาติไทย

หลังจากการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทหารขอพระราชทานเป็นองค์กรทางการเมือง พรรคไทยชาติประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยพัฒนาเป็นกำลังสำคัญในภูมิภาคทางการเมืองของไทย ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งติดต่อกัน พรรคชาติไทยได้รวบรวมฐานสมาชิกจำนวนมาก ทำให้สถานะของตนเป็นหนึ่งในพรรคการเมืองที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำเมื่อเวลาผ่านไป แต่พรรคก็ยังคงรักษาอิทธิพลของตนไว้ได้ โดยสามารถนำทางไปยังอาณาจักรของทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลได้อย่างเชี่ยวชาญ และทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้หลังเหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในภูมิภาคทางการเมืองของไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้คือข้อกำหนดที่นายกรัฐมนตรีต้องได้รับจากพรรคที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดในการเลือกตั้ง จึงถือว่าเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาล ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งสำคัญปี พ.ศ. 2538 พรรคชาติไทยภายใต้การนำของนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้สนับสนุนนโยบายสำคัญที่มีศูนย์กลางอยู่ที่การปฏิรูปการเมือง ความคิดริเริ่มเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการมีความโปร่งใส โดยห้ามนักการเมืองมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับความปรารถนาของประชาชนที่ต้องการความยุติธรรมและการปกครองแบบตบตา

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างและระบบการเมืองภายหลังรัฐธรรมนูญ 2540 ประกาศใช้

ภายหลังการแก้ไขและประกาศใช้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540 กรอบและระบบการเมืองหลายแง่มุมได้รับการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการปกครองและการเมืองภายในประเทศดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

รากฐานของรัฐธรรมนูญอยู่ที่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เริ่มต้นด้วยกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประชุมกันเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2539 โดยได้รับอนุมัติให้นำรูปแบบการประชุมของสภาประชาชนมาใช้ สมาชิกประกอบด้วยนักวิชาการและประชาชนที่หลากหลาย ภายใต้ข้อกำหนดว่าหากรัฐสภาไม่รับรองร่างรัฐธรรมนูญที่เสนอ ประชาชนก็จะมีโอกาสลงคะแนนเสียงในระหว่างการประชุม ตลอดกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ มีการรณรงค์และกดดันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้รับรองร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีการแสดงสัญลักษณ์สีเขียว ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบด้วยความพยายามที่จะจัดการกับปัญหาทางการเมืองที่มีมายาวนานของประเทศไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความวุ่นวายทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรัฐประหาร ซึ่งมักอ้างว่าเป็นมาตรการที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อจัดการกับการทุจริตและความไม่มั่นคงของรัฐบาล จุดมุ่งหมายหลักของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือเพื่อให้อำนาจพลเรือนเหนือกองทัพ และจัดตั้งหน่วยงานกำกับดูแลอิสระต่างๆ เพื่อต่อสู้กับการทุจริตและป้องกันการกัดเซาะของความก้าวหน้าทางประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังพยายามกีดกันบุคคลที่ไม่ได้รับเลือกไม่ให้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ศิริปณณิศร ประดิษฐ์, 2535)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 โดยตั้งชื่อเป็น "รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน" เนื่องจากเนื้อหาและแรงบันดาลใจจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของประชาชน ด้วยการจัดตั้งสภาประชาชนที่ได้รับการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีการเสริมและเน้นย้ำถึงสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ครอบคลุมถึงสิทธิของชุมชน สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และเสรีภาพทางวิชาการ นอกจากนี้ยังจัดตั้งสภาประชาชนที่มีอำนาจตรวจสอบการดำเนินการของรัฐบาลอีกด้วย

บทบัญญัติเหล่านี้ทำให้รัฐธรรมนูญมีส่วนร่วมมากขึ้น และสร้างความมั่นคงในการปกครองมากขึ้น เมื่อเทียบกับรัฐบาลผสมที่เปราะบางซึ่งแพร่หลายในช่วงปี 2530-2540 ในยุคนี้น การยุบสภาบ่อยครั้งและการดำเนินนโยบายที่ถูกขัดจังหวะขัดขวางความก้าวหน้า โดยมีวัตถุประสงค์สูงสุดคือการจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว สิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือ บทบัญญัติที่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องได้รับเลือก เน้นย้ำถึงการคืนแนวคิดเรื่องอธิปไตยสู่ประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

2. การเลือกตั้งวุฒิสภาและนายกรัฐมนตรี

ก่อนรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ภูมิทัศน์ทางการเมืองในประเทศไทยมักถูกทำลายด้วยการแทรกแซงของทหาร การทำรัฐประหารบ่อยครั้ง และการกำหนดกฎเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการรักษาอำนาจของกองทัพหลังการเลือกตั้ง ที่น่าสังเกตคือบุคลากรทางทหารสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้โดยไม่ต้องผ่านการเลือกตั้งหรือร่วมกับพรรคการเมืองใดๆ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถือเป็นช่วงต้นน้ำ ซึ่งเป็นการปิดช่องโหว่ที่ทำให้ทหารที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งสามารถดำรงตำแหน่งสูงสุดโดยไม่ต้องได้รับมอบอำนาจจากสาธารณะ แม้จะมีมาตรการปกป้องตามรัฐธรรมนูญเหล่านี้ แต่การรัฐประหารเมื่อเร็วๆ นี้กลับพบว่ากองทัพแสดงอำนาจอีกครั้ง โดยมีทหารที่ไม่ได้รับเลือกเข้ามารับหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งนายกรัฐมนตรียังคงเป็นสมรภูมิทางการเมืองที่สำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดการเล่นพรรคเล่นพวกและรับรองความชอบธรรมของผู้นำที่ได้รับเลือก

3. ระบบการเลือกตั้งและระบบสองใบ

ระบบการเลือกตั้งที่ประดิษฐานอยู่ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้นำระบบบัตรลงคะแนนแบบ 2 ใบ ซึ่งประกอบด้วยบัตรลงคะแนนสำหรับเลือกส.ส.เขตและบัตรเลือกพรรคเพื่อเป็นตัวแทนตามสัดส่วน ด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาค 400 คนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายบัญชี 100 คน ระบบนี้ทำให้กระบวนการเลือกตั้งมีความคล่องตัวมากขึ้นเมื่อเทียบกับรุ่นก่อน ระบบนี้ใช้เป็นครั้งแรกในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 โดยพรรคไทยรักไทยซึ่งนำโดยอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้รับชัยชนะอย่างถล่มทลาย เกือบจะจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ (ไชยกุล โอภาส, 2505)

4. เป็นที่มาขององค์กรอิสระ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นโดยและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยมีข้อมูลที่ได้รับจากผู้แทนทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง แนวทางการมีส่วนร่วมนี้ปูทางไปสู่การจัดตั้งหน่วยงานกำกับดูแลที่เป็นอิสระ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองในประเทศไทย หน่วยงานเหล่านี้ได้รับมอบหมายให้ส่งเสริมประสิทธิภาพและความโปร่งใส เป็นตัวแทนของนวัตกรรมที่สำคัญในภูมิทัศน์ทางการเมือง แม้ว่าในตอนแรกได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมภาคประชาสังคม สื่อ พรรคการเมือง และวุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้ง แต่ความวุ่นวายทางการเมืองเมื่อเร็วๆ นี้ ได้เห็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและฝ่ายตุลาการมีบทบาทสำคัญมากขึ้น

จุดสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

การสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน ไม่ถึงหนึ่งทศวรรษหลังจากการก่อตั้งช่วงเวลาสำคัญมาถึงการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งจัดทำโดยสภาปฏิรูปประชาธิปไตย การรัฐประหารครั้งนี้มีสาเหตุมาจากความคับข้องใจเกี่ยวกับการที่รัฐบาลไทยรักไทยเข้าไปแทรกแซงองค์กรอิสระ ซึ่งถือเป็นการละเมิดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การใช้ยุทธศาสตร์ประชานิยมและกลไกทางการเมืองของพรรคไทยรักไทยเพื่อรวบรวมอำนาจทำให้ความตึงเครียดรุนแรงขึ้น ส่งผลให้เกิดการแทรกแซงภายหลังรัฐประหาร พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยให้คำมั่นว่าจะปฏิรูปการเมืองอย่างครอบคลุม และเริ่มกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ แรงผลักดันในการปฏิรูปเหล่านี้มีสาเหตุมาจากความล้มเหลวของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งถูกใช้โดยผู้มีบทบาททางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็ได้ทิ้งร่องรอยอันไม่อาจลบล้างให้กับภูมิทัศน์ทางการเมืองของไทยได้ บทบัญญัติที่ก้าวหน้ามีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ แสดงถึงก้าวที่กล้าหาญของประเทศ อย่างไรก็ตาม กรอบรัฐธรรมนูญถูกทำลายลงในที่สุดโดยการบงการและใช้อำนาจโดยกลุ่มชนชั้นสูงทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การล่มสลาย ในขณะที่ประเทศไทยเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอันปั่นป่วน มรดกของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ยังคงอยู่ หลักการของอำนาจอธิปไตยของประชาชนและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังคงสะท้อนให้เห็นอย่างต่อเนื่อง โดยทำหน้าที่เป็นสัญญาณสำหรับการปฏิรูปรัฐธรรมนูญในอนาคต กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ซึ่งมีรากฐานมาจากบทเรียนจากอดีต ถือเป็นคำมั่นสัญญาที่จะนำไปสู่ยุคใหม่ของการปกครองที่โดดเด่นด้วยความไม่แบ่งแยก ความเป็นธรรม และการเคารพหลักนิติธรรม

แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 อาจถึงจุดสิ้นสุด แต่มรดกของรัฐธรรมนูญยังคงอยู่ในการแสวงหาการฟื้นฟูประชาธิปไตยและการปฏิรูปรัฐธรรมนูญในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประเทศกำลังกำหนดทิศทางไปข้างหน้า ประเทศจะต้องยึดถืออุดมคติและหลักการที่ประดิษฐานอยู่ในรัฐธรรมนูญปี 2540 เพื่อสร้างอนาคตที่สดใสและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นสำหรับพลเมืองของตนทุกคน (Punyaratabandhu, S, 1998)

สรุป

วิถีประวัติศาสตร์ของการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่เหตุการณ์เดือนพฤษภาคมทมิฬ ทำหน้าที่เป็นเครื่องเตือนใจที่ชัดเจนถึงความเปราะบางโดยธรรมชาติในกรอบการเมืองของประเทศ ความวุ่นวายหลังรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ส่งผลให้มีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย พ.ศ. 2534 ทำให้เกิดความไม่พอใจอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชน การปราบปรามผู้ประท้วงในเวลาต่อมายิ่งทำให้ความตึงเครียดรุนแรงขึ้น ทั้งรอยเปื้อนอันมืดมิดให้กับประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่สับสนอลหม่านเหล่านี้ เสียงเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองก้องกังวานไปทั่วประเทศ ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย มีความพยายามยกเครื่องระบบการเมืองโดยมุ่งส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริตและมีประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของวาระการปฏิรูปนี้คือความจำเป็นในการยกเครื่องรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความปรารถนาที่จะปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่การแปลอุดมคติเหล่านี้ให้เป็นการปฏิรูปที่จับต้องได้ยังคงเป็นเรื่องที่ยากจะเข้าใจ ท่ามกลางความวุ่นวายทางการเมืองและความท้าทายที่พรรคชาติไทยกลายเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง พรรคสนับสนุนนโยบายการปฏิรูปการเมืองที่หลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมของนักการเมืองในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ พรรคพยายามให้แน่ใจว่ามีความชอบธรรมและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ชัยชนะในการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2538 ได้ปูทางไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นเอกสารที่เชื่อมโยงอย่างซับซ้อนกับแรงบันดาลใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถือเป็นจุดเปลี่ยนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการปกครองเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองและการจัดตั้งวุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้ง (Uwanno & Burns, 1998) รัฐธรรมนูญมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพและความรับผิดชอบภายในระบบการเมืองให้มากขึ้น นอกจากนี้ การสร้างหน่วยงานกำกับดูแลที่เป็นอิสระยังเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นต่อความโปร่งใสและการกำกับดูแลที่ปราศจากอิทธิพลที่ไม่เหมาะสม ความสำคัญของการปฏิรูปเหล่านี้ไม่สามารถกล่าวเกินจริงได้ พวกเขาออกจากการเมืองที่กระจัดกระจายและผันผวนในอดีต โดยมีการยุบรัฐสภาบ่อยครั้งและวาระนโยบายที่ไม่ต่อเนื่อง แต่กลับเน้นไปที่โครงสร้างการกำกับดูแลที่เหนียวแน่นและมีเสถียรภาพมากขึ้น โดยที่นายกรัฐมนตรีได้รับเลือกตามระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดความชอบธรรมและความต่อเนื่องในการกำหนดนโยบายมากขึ้น โดยสรุป การเดินทางของการเมืองไทยตั้งแต่เหตุการณ์พฤษภาคมทมิฬ สะท้อนให้เห็นชาติที่ต้องดิ้นรนกับปณิธานของประชาธิปไตย ท่ามกลางความวุ่นวายทางการเมือง ในขณะที่ความท้าทายยังคงมีอยู่ ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในการปฏิรูปการเมือง ดังตัวอย่างในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดความหวังสำหรับภูมิทัศน์ทางการเมืองที่ครอบคลุมและยืดหยุ่นมากขึ้น เป็นหน้าที่ของผู้นำทางการเมืองและพลเมืองที่จะต้องรักษาหลักการที่ประดิษฐานอยู่ในรัฐธรรมนูญนี้ และมุ่งมั่นสู่อนาคตที่โดดเด่นด้วยประชาธิปไตย ความโปร่งใส และความก้าวหน้า

เอกสารอ้างอิง

- ไชยกุล โอภาส. (2505). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษาเปรียบเทียบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิริปณณัศร ประดิษฐ์. (2535). เปรียบเทียบการใช้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวภาคประชาชนระหว่างรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2540 และ รัฐธรรมนูญพ.ศ. 2560 : กรณีศึกษาโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา จังหวัดสตูล. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิมพินันท์ แสงอุทัย. (2527). การศึกษาเปรียบเทียบหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยศึกษาเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Punyaratabandhu, S. (1998). *Thailand in 1997: Financial Crisis and Constitutional Reform*. Retrieved December 20, 2022, from <https://doi.org/10.2307/2645674>

Uwanno, B., & Burns, W. D. (1998). *The Thai Constitution of 1997: Sources and Process*. University of British Columbia Law Retrieved December 20, 2022, from <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ubclr32&div=14&id=&page=>.